

UNIVERSITY OF HELSINKI
DEPARTMENT OF GENERAL LINGUISTICS
Hallituskatu 11-13
SF-00100 Helsinki 10
Finland

KTP 15,
1988

Fred Karlsson

VIRKKEEN LAUSERAKENNE

"Lauseella" tarkoitan yksinkertaista lausetta (engl. clause), "virkkeellä" kompleksia, joka koostuu päälauseesta mahdollisine sivulauseineen (engl. sentence).

Virkkeen lauserakennetta on empiirisesti selvitetty yllättävän vähän. Sen sijaan lingvisteillä on runsaasti uskomuksia siitä, minkälaisia virkkeet voivat lauserakenteeltaan olla. Melko yleinen käsitys on esim. se, että NP voi periaatteessa sisältää rajattoman runsaasti oikealle haarovia relatiivilauseita, tai että keskeisupotus (engl. center embedding) ei tunne rajaa.

Tarkoitukseni on empiirisen aineiston pohjalta selvittää, minkälaisista rakenteisista virkkeistä faktisesti on kyse. Lähten esitystä, jonka Hakulinen/Karlsson/Vilkuna suorittivat kirjassaan Suomen tekstilauseiden piirteitä (Helsingin yliopiston yleisen kielitieteen laitoksen julkaisu 6, 1980). Heidän aineistonaan oli 10150 suomen kielen lausetta (runsaat 5000 virkettä), jotka oli analysoitu noin 60 lauseopillisen muuttujan suhteen. Tämä aineisto on kaikkineen (teksteineen koodeineen) nykyään käytettävissä mm. mikrotietokoneympäristössä, jolloin on yksinkertaista nopeasti saada valaisua mm. tämänkertaiseen ongelmaan.

Pyrin esittämään vastauksia seuraavanlaisiin kysymyksiin:

- 1) Mitkä ovat erityyppisten sivulauseiden suosikkipaikat?
- 2) Miksi erityyppiset sivulauseet esiintyvät missä esiintyvät?
- 3) Minkälaisia sivulausekasaumia esiintyy? Voiko esim. sivulauseessa olla sivulauseena samaa tyyppiä oleva lause?
- 4) Kuinka yleistä on, että päälauseen ja/tai sivulauseen keskellä on sivulause (jolloin ylempi lause "katkeaa" ja jatkuu)?
- 5) Onko tällaisia katkeamisia syvemmältä kuin yhden lauseen verran?
- 6) Eroavat^{ko} lauseenvastikkeet täysistä sivulauseista em. ominaisuuksien osalta? Jos eroavat, miksi?
- 7) Kuinka suuressa määrin mainitunkaltaiset piirteet ovat tekstilajikohtaisia?
- 8) Mitä seurauksia löydettävistä rajoituksista on kielen (kielitoiminnan) teorialle?
- 9) Voidaanko rajoitukset tulkita kielen prosessoinnin rajoituksista ja ominaisuuksista käsin?
- 10) Ovatko ne jossain mielessä universaaleja?